

Срђан РУДИЋ*

Историјски институт

Београд

РАТНА ФЛОТА БАЛШИЋА**

Анстракт: У раду се на основу објављених извора и литературе говори о покушајима породице Балшић да током нешто више од шест деценија, колико је постојала њихова династичка власт, осим копнене постану и регионална поморска сила. Услов за то било је поседовање наоружаних бродова и ратне флоте. Историјски извори о овоме пружају само спорадичне податке из којих се не може стећи потпуни увид у овај вид њиховог деловања.

Кључне речи: Балшићи, Венеција, Јадранско море, брод, Котор, Скадар, Скадарско језеро, Бојана.

Породица Балшић се у историјским изворима јавља током процеса слабљења и распадања Српског царства који је започео убрзо после смрти цара Стефана Душана 1355. године. За релативно кратко време прешли су пут од сиромашне властеле до самосталних обласних господара. Родоначелник породице је, према писању Мавра Орбина, био сиромашни властелин који је у време цара Стефана Душана држао само једно село.¹ Средином осме деценије XIV века, у доба највећег територијалног проширења, Балшићи су господарили јадранском обалом од Дубровника до реке Мате, осим Котора, као и градовима Валомом, Бератом и Химаром у данашњој јужној Албанији, док су у унутрашњости од важнијих градова држали Скадар, Требиње и Призрен. Током шест деценија постојања (1360–1421) границе области Балшића су се услед честих сукоба са осталим

* srdjan.rudic@iib.ac.rs

** Рад је настао као резултат истраживања на пројектима Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије: *Средњовековне српске земље (13–15. век): политички, привредни, друштвени и правни процеси* (ев. бр. 177029).

¹ М. Orbini, *Il Regno de gli Slavi*, Pesaro 1601, 286.

великашима са овог подручја, као и Турцима, Босанцима и Млечанима, често мењале.²

Иако су господарили делом јадранске обале, власт Балшића се даље од копна практично није ни осећала. Попут остале властеле и владара чије су области и државе излазиле на југоисточну обалу Јадранског мора, ни Балшићи, и поред бројних покушаја, нису успели да постану поморска сила чак ни у регионалним оквирима. Стога, и поред тога што су под својом влашћу имали утврђене приморске градове и што је територија коју су контролисали била повољна за развијање разних привредних делатности (трговина, бродоградња, пољопривреда, рибарство) нису на најбољи начин могли да искористе погодности које им је излаз на море пружао. Територију југоисточног Јадрана готово у потпуности је контролисала Венеција. Њену моћ на овом подручју није угрозио ни Задарски мир (1358) којим је била приморана да се повуче са подручја од Кварнера до Драча. Венеција је Јадранско море сматрала својим поседом и од XII века почиње да га назива „венецијанским заливом“.³ Њен главни циљ био је да обезбеди слободу пловидбе и трговине Јадранским морем. Како је млетачки Сенат седамдесетих година XIV века писао папи: „Ми немамо ни винограда ни поља; наше поље је море и тко нам га оспорава, угро-

² О Балшићима погледати: Ч. Мијатовић, *Балшићи, скице за историју Зете*, Гласник СУД 49 (1881) 125–264; Ч. Мијатовић, *Балшићи, генеалогичка студија*, Гласник СУД 66 (1886) 149–227; G. Gelcich, *La Zedda e la dinastia dei Balšidi*, Spalato 1899; Ђ. Стратимировић, *О Балшићима*, Годишњица НЧ 15 (1895) 173–205; *Историја Црне Горе*, 2–2, Титоград 1970; И. Божић, *Dominus rex Constantinus*, Зборник ФФ. Београд 12–1 (1974) 433–441; *Историја српског народа*, I–II, Београд 1981; Р. Михаљчић, *Крај Српског царства*, Сабрана дела I, Београд 2001; В. Šekularac, *Crna Gora u doba Balšića*, Cetinje 2011; М. Гецић, *Зета под Балшићима*, необјављени рукопис докторске дисертације, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић” Београд, сигнатура РД 1053.

³ М. Спремић, *Србија и Венеција (VI–XVI век)*, Београд 2014, 16. Венеција је борбу за превласт на Јадранском мору започела у XI веку. Након што јој је папа Александар 1177. године признао право на море почиње га називати *Golfo de Venezia* или *Mare Venetorum*. Током читавог постојања Венеција је Јадранско море сматрала својим поседом. Паоло Сарпи, чувени венецијански теолог, сматрао је да доминација Јадранским морем од стране Венеције *non è in alcun modo acquistato, ma nato colla Libertà della Repubblica, aumentato, e conservato colla virtù dell'armi, e spese di tesori, e conservato per immemorabile consuetudine*. P. Sarpi, *Dominio del Mare Adriatico della Serenissima Repubblica di Venezia*, Opere di F. Paolo Sarpi servita Teologo e Consultore della Serenissima Repubblica si Venezia. Tomo quarto, Helmstat 1763, 355. Погледати: R. Cessi, *La Repubblica di Venezia il problema Adriatico*, Napoli 1953.

жава нам живот“.⁴ У овој реченици је одсликана политика коју је Венеција водила на Јадрану, и не само ту. Млечани су на сваки начин гледали да онемогуће владаре приморских државица и области да угрозе њихов монопол и превласт на мору. На територијама које су сматрали сфером својих војних, политичких и трговачких интереса спречавали су сваки покушај локалних господара, без обзира да ли су у питању били њихови савезници и пријатељи или не, да поседују значајније поморске снаге и своје активности у већој мери пренесу на море.⁵

Историјски извори пружају само спорадичне податке о покушајима Балшића да поседују наоружане бродове, односно да створе ратну флоту.⁶ Зетски господари су били свесни важности поседовања наоружаних бродова. Недостатак истих представљао је велику препреку њиховим освајачким плановима, али и ману са становишта безбедности њихових поседа. Котор, град који су деценијама покушавали да освоје, штитили су чврсти бедеми и сопствена флота те је као такав за њих био неосвојив. Уз то, Котор се налазио најпре под заштитом српског цара, а потом и Венеције, Угарске и Босне. Без обзира на то Балшићи су га у више наврата нападали, али без могућности снажног напада са мора нису успели да га освоје.⁷ Ширењем власти на приморске градове (Будву, Бар, Улцињ, касније Валону) у њихове руке су доспели не само бродови, већ и бродоградилница, а самим тим и могућност да самостално граде бродове. Балшићи су до бродова долазили и куповином, могуће чак и са територија приморских градова са којима су били у непријатељству, попут Котора.

⁴ Цитирано према: М. Ђунјић, *Bosna i Venecija (odnosi u XIV. I XV. st.)*, Sarajevo 1996, 162.

⁵ О политици Венеције према источној обали јужнојадранског приморја погледати: О. J. Schmitt, *Das venezianische Albanien (1392–1479)*, München 2001.

⁶ О поморској терминологији и карактеристикама појединих типова бродова које су поседовали Балшићи погледати: М. Милошевић, *Бокелски једрењаџи грађени у Котору и Перасту у периоду 1397. до 1455. године*, Годишњак Поморског музеја у Котору 9 (1960) 7–17; D. Klen, *Galijoti i ratni brodovi na vesla u našoj prošlosti*, Pomorski zbornik: povodom 20-godišnjice Dana mornarice i pomorstva Jugoslavije 1942–1962. Knjiga I, Zagreb, Zadar 1962, 115–141; B. Jurišić, *O našoj pomorskoj terminologiji*, Pomorski zbornik: povodom 20-godišnjice Dana mornarice i pomorstva Jugoslavije 1942–1962. Knjiga I. Zagreb, Zadar 1962, 451–468; J. Luetić, *Pomorci i jedrenjaci Republike Dubrovačke*, Zagreb 1984; D. Balić, *Vrste plovila u Kotruljevičevu udžbeniku plovidbe*, Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja 17 (2010) 1–2, 61–86.

⁷ Балшићи су једино успели да после смрти босанског краља Твртка I (10. март 1391) натерају Котор да им плаћа годишњи данак. *Историја Црне Горе*, 2–2, Титоград 1970, 57 (И. Божић).

О овоме можда сведочи један акт которске општине која је 10. новембра 1367. године потврдила одлуку да ниједан њен грађанин, Пераштанин или странац не сме градити у Перасту или на њеној територији, изузев самог града Котора, никакав брод, скабу или гондолу. Дозвољена је била само градња лондре.⁸ Према неким тумачењима одлука је доказ да је власт Котора на свом подручју ослабила и да је бродоградња у Перасту измицала надзору градске управе. Могуће је да су у Перасту грађени бродови који су куповином или путем препродаје доспевали и у руке Балшића.⁹ Балшићи су бродове куповали и на другим странама – Ђурађ I је у Далмацији или јужној Италији током прве половине шездесетих године XIV века купио једну галију, коју није могао без дубровачке помоћи да пребаци у своје воде. Нешто касније помиње се галија којом је располагао заповедник Будве Површко – постоји могућност да је реч управо о оној коју је набавио Ђурађ I.¹⁰

До наоружаних бродова, али и бродова потребних ради обављања најразличитијих дипломатских активности, Балшићи су долазили углавном уз помоћ Венеције и Дубровника.¹¹ Властела са југоисточне обале Јадрана често је дозволу за држање наоружаних бродова тражила од Венеције, која је, као што смо истакли, била неприкосновени господар Јадрана. Тако је, на пример, деспот Валоне тражио од Венеције дозволу да исплови бродом од 60 весала, растера сицилијанске гусаре и нападне побуњене градове. Млечани су му 14. јуна 1358. године дозволили да исплови бродом и нападне гусаре.¹² Кнез Војислав Војиновић је у склопу припрема за напад на Балшиће марта 1363. године тражио једну галију од Дубровчана који су га, заинтересовани за мир у свом залеђу, подсетили да он и Ђурађ Балшић имају истог господара¹³.

⁸ *Statvta civitatis Cathari – fototipsko izdanje originala iz 1616. godine*, knjiga I, Kotor 2009, cap. CCCLXXVII, 303–304.

⁹ Р. Butorac, *Kulturna povijest grada Perasta*, Perast 1999, 57–58.

¹⁰ *Monumenta Ragusina*, III, Zagrabiae 1895, 264; *Историја Црне Горе*, 2–2, 19 (С. Ћирковић).

¹¹ Погледати: Ј. Tadić, *Promet putnika u starom Dubrovniku*, Dubrovnik 1939, 60–70. Дубровчани су Балшићима доделили грађанство највероватније у другој половини 1361, а Млечани почетком јула 1362. године. Š. Ljubić, *Listine o одношajih između južnoga Slavenstva i Mletačke republike (=Listine)*, IV, Zagreb 1874, 48; *Monumenta Ragusina*, III, 99, 298; Ј. Тадић, *Писма и упутства Дубровачке републике*, Београд 1935, 57–58.

¹² *Listine*, IV, 3; М. Антоновић, *Област Валоне и Канине под српском влашћу (1343–1417)*, Зборник ФФ. Београд 18 (1994), 161.

¹³ *Monumenta Ragusina*, III, 256.

Балшићи су први пут у великој мери користили наоружане бродове током рата са Котором у другој половини седме деценије XIV века. Након погоршања односа између цара Стефана Уроша и краља Вукашина они су негде пре новембра 1366. године напали Котор. Желели су да загосподаре угледним и богатим градом који је могао бити значајан извор прихода. Венеција није одобравала намеру Балшића да освоје Котор, али је и поред тога толерисала то што су поседовали наоружане бродове и што су их употребљавали против Которана. Ипак је крајем марта 1368. године, вероватно због гусарења, Венеција издала наређење капетану јадранске флоте да спали бродове (*barchas*) под управом кастелана Будве и да му забрани да на мору држи наоружане бродове.¹⁴ Ђурађ I Балшић је био погођен овом одлуком те је током јула тражио од Венеције дозволу да држи наоружане бродове (*barchas et navigia*) на мору. Венеција је била спремна да му удовољи, а заузврат је тражила да обећа да ће слушати њене наредбе, те да неће на мору оштетити ниједног њеног или неког другог трговца. С друге стране, Млечани су од Ђурђа I тражили писмену сагласност цара Стефана Уроша да може држати бродове, јер су са српским владарем имали уговор да неће помагати његове противнике. Венецијанци су знали да Балшићи овај услов не могу да испуне јер их је српски цар обавестио да се Ђурађ I одметнуо (*dominus rex nobis scripserit, quod dictus Jura est suus rebellis*).¹⁵ И поред тога, зетски господар је и без дозволе Венеције градио и наоружавао бродове (*ligna et barche*) у Будви, Бару и Улцињу и њима нападао трговачке бродове. Капетан јадранске флоте добио је средином марта 1369. године наређења да опомене ове градове да не наоружавају бродове, да уколико су њихови наоружани бродови оштетили венецијанске трговце са њима поступа као са гусарима, да их спали, а посаду пусти, запретивши им да ће их следећи пут третирати као гусаре.¹⁶ Венеција је ипак почетком јуна 1369. године ипак дозволила Ђурђу I да држи наоружане бродове под условом да их користи само против својих непријатеља, а да не напада њих и њихове пријатеље, као ни друге трговце.¹⁷ Не знамо разлоге због којих је Венеција проме-

¹⁴ *Listine*, IV, 92. Будвани су гусарили и пре него што су дошли под власт Балшића. Тако су маја 1359. године отели једну дубровачку лађу којом су почели да гусаре. По условима мира склопљеног 21. маја следеће године Будвани нису смели имати лађу и њоме нападати Дубровчане. Уговор је требао да потврди српски патријарх. Дубровчани су 19. октобра одредили Климу Држића да, по овом питању, посети митрополита Св. Михајла. М. Медини, *Дубровник Гучетића*, Београд 1953, 84.

¹⁵ *Listine*, IV, 93–94.

¹⁶ *Ibidem*, 94.

¹⁷ *Ibidem*, 95.

нила своју одлуку у року од неколико месеци. Гелчић указује да би се могло радити о интересима Венеције у погледу царина на територији Балшића.¹⁸ Није јасно против којих то „непријатеља“ су Балшићи могли да користе наоружане бродове. Они су у то време били у рату са Котором који је био венецијански савезник. Може се претпоставити да су право да држе наоружане бродове тражили управо због сукоба са Котором, те да Венеција није желела да их одбије, али је поставила услове којима им је ограничила употребу.¹⁹

Венеција је ускоро, на молбу цара Стефана Уроша, папе и Которана, преузела улогу посредника у сукобу Балшића и Котора. Крајем лета 1369. године у Венецију је стигао посланик српског владара који их је обавестио да царев побуњеник Ђурађ Балшић опседа његов град Котор и са копна и са мора (*sua civitas Catari obsessa per mare et per terram a Jura de Balsce rebelle suo*). Средином септембра Венеција је одлучила да пошаље једног посланика Балшићима и у Котор. Посланик је имао да врши притисак на Ђурађа да прихвати мир и да му укаже на последице уколико га не прихвати. У том случају морао би да уклони и разоружа галије и друге бродове (*galeas, ligna et navigia*) које је користио против Котора и не би смео да држи наоружане бродове на штету других. Заповедник млетачке флоте имао је наређења да, уколико Ђурађ I одбије мир, зароби све његове бродове и да са посадом поступа као са гусарима. У случају да су људи Балшића нанели штету Млечанима или њиховим поданицима требао је да поступа са бродовима и са људима Балшића као са гусарима. Уколико није нанета штета Венецијанцима само треба да спали бродове, а посаду пусти уз претњу да ће следећи пут бити третирани као гусари. Исто је имао да поступи и у случају да Балшићи наоружају бродове против Котора или неког другог града.²⁰ Неколико дана касније посланик је добио упутство да Ђурађу I Балшићу, у случају да не прихвати понуду, да 15 или мање дана да разоружа своје бродове.²¹ Притисак Венеције је уродио плодом и највероватније у пролеће 1370. године склопљен је мир.²²

¹⁸ G. Gelcich, *La Zedda e La Dinastia dei Balšidi*, 71.

¹⁹ М. Гецић, *Зема под Балшићима*, 43–44. Гелчић сматра да су Балшићи тиме што се у акту не наводи ко су пријатељи Венеције а ко непријатељи добили пуну слободу акције. G. Gelcich, *La Zedda e La Dinastia dei Balšidi*, 71.

²⁰ *Listine*, IV, 95–96.

²¹ *Ibidem*, 97.

²² Могуће је и да су током 1369/70. године Которани признавали власт Венеције. Током 1370. или почетком 1371. године Котор је, под непознатим околностима, признао власт угарског краља. Могуће је да су то урадили јер су веровали да ће их након што опреми бродове Ђурађ Балшић поново напасти, а Венеција се

Почетком 1370. године Ђурађ I је понудио Венецији сарадњу у области трговине као и да успостави конзулат у његовој области. Сенат је одлучио да под одређеним повољним условима прихвати понуду.²³ Убрзо потом зетски господар је опет молио Венецију да му дозволи да држи наоружане бродове на мору. Посланику Балшића је 7. марта одговорено да је мир између Ђурђа и Котора склопљен уз њихово посредовање и да зато не могу испунити молбу пре него што Котор прекрши мир. Дозвољено му је да плови по мору уз услов да никога не штети.²⁴ Истог дана је донета нова одлука којом му је дозвољено држање наоружаних бродова под условом да поштује раније постављене услове, односно да може нападати само своје непријатеље, а никако млетачке и друге трговце. Такође, не сме прекршити мир са Котором.²⁵ Гелчић је сматрао, на основу тога што Балшићи нису могли користити бродове против Котора, да се радило о неком другом непријатељу који је Венецији био познат.²⁶

Балшићи су крајем осме деценије XIV века значајно увећали своје поседе на обали Јадранског мора. Балша II, најмлађи Ђурђев брат, оженио се највероватније током првих осам месеци 1370. године Комнином, кћерком деспота Јована Комнина Асена, и добио градове Берат, Валону и Химару. Овим је била повећана и моћ Балшића на мору, пре свега због поседовања Валоне која је имала сопствену флоту.²⁷ Међутим, већ током јуна 1372. године становници Валоне су се побунили против власти Балше II. Побуњеници, међу којима су били адмирал и протонтин, повукли су се са делом флоте на острво Сасено на улазу у валонски залив. Положили су заклетву Венецији, а Сасено је наредних година служио као база млетачкој јадранској флоти.²⁸ Побуном 1372. године почело је слабљење

током догађања претходних године није показала као неко на чију заштиту могу рачунати. Р. Витогац, *Kotor za samovlade (1355.–1420.)*, Perast 1999, 33–34.

²³ *Listine*, IV, 97–98.

²⁴ *Ibidem*, 98.

²⁵ *Ibidem*, 98–99.

²⁶ G. Gelcich, *La Zedda e La Dinastia dei Balšidi*, Spalato 1899, 75.

²⁷ Валонском флотом командовао је адмирал, а интересантно је да током шест деценија српске власти над градом ову функцију никада није обављао Србин. М. Антоновић, *Област Валоне и Канине под српском влашћу (1343–1417)*, 153. На западној обали долине Дукати налазило се најлепше сидриште валонске луке које је носило назив Porto Raguseo јер је у време власти севаста Александра и Балше II као и под турском окупацијом то увек било повлашћено сидриште дубровачких лађа. Насупрот њима Венецијанци нису били фаворизовани. G. Gelcich, *La Zedda e La Dinastia dei Balšidi*, 82.

²⁸ Венеција је Сасено вратила почетком 1389. године госпођи Комнини. М. Антоновић, *Област Валоне и Канине под српском влашћу (1343–1417)*, 161–162.

валонске флоте, а од тог тренутка, по свему судећи, Валона више није била способна да гради веће бродове. Њена флота је потпуно пропаст доживела осамдесетих година, као резултат млетачке блокаде.²⁹

Почетком осме деценије Балшићи су били у непријатељским односима са жупаном Николом Алтомановићем. Средином јуна 1371. године краљ Вукашин, њихов главни савезник, налазио се под Скадром где се састао са Ђурђем I. Одатле су заједничким снагама намеравали да крену ка Оногшту и нападну жупана Николу. У коалицији су били и Дубровчани који нису намеравали да директно учествују у сукобу, већ су само исказали спремност да део Ђурђевих трупа превезу морским путем на жупанову земљу, чувају прелаз и уколико буде потребе врате војску.³⁰ Овај податак би посредно могао да сведочи да тада Балшићи нису поседовали довољан број бродова које би могли да користе у планираном походу. До напада на жупана Николу није дошло, јер је краљ морао да пружи помоћ свом брату деспоту Угљешу чије су поседе угрозили Турци.

Исте године када је умро Ђурађ I (1378) избио је рат између Млечана и Ђенове (на чијој страни је била Угарска) који је довео до привременог затишја у сукобима на источној обали Јадрана. Зарађене стране су се трудиле да не повећавају број непријатеља, док су господари приморских области пазили да не дођу у сукоб са једном од моћних флота. Балша II, који је наследио брата Ђурађа, током рата је сматран за угарског и дубровачког пријатеља, али се у исто време није замерао ни Венецији чије трговце је штитио у својим градовима.³¹ Дубровчани су јула 1381. године зетском господару дозволили да набави оружје и још су поправили лађе које су лежале неупотребљиве у дубровачкој луци.³² Мир између Венеције и Ђенове склопљен је августа 1381. године у Торину. Млечани су, претрпевши пораз, морали да признају одредбе Задарског мира из 1358. године, односно да се одрекну источне обале Јадранског мора од Кварнера до Драча.³³

Балша II је на југу успео привремено да прошири поседе. Познато је да је негде до пролећа 1385. године успео да загосподари Драчом. Попут Анжујаца прогласио се за херцега Драча.³⁴ Претпостављамо да

²⁹ М. Антоновић, *Област Валоне и Канине под српском влашћу (1343–1417)*, 176–177.

³⁰ К. Јиречек, *Српски цар Урош, краљ Вукашин и Дубровчани*, Зборник Константина Јиречека I, Београд 1959, 374–375; М. Динић, *О Николи Алтомановићу*, Београд 1932, 18–20; *Историја Црне Горе*, 2–2, 29 (С. Ћирковић); Р. Михаљчић, *Крај Српског царства*, 190–191.

³¹ *Историја Црне Горе*, 2–2, 44–46 (С. Ћирковић).

³² G. Gelcich, *La Zedda e La Dinastia dei Balšidi*, 121.

³³ *Listine*, IV, 127.

³⁴ *Историја Црне Горе*, 2–2, 46–47 (С. Ћирковић).

је том приликом морао доћи и у посед одређеног броја бродова који су припадали овој значајној луци.

Јужне области Балшине државе угрожавали су Турци који у то време почињу да продиру до обала Јонског и Јадранског мора. Августа 1385. године Балшин посланик се жалио Млечанима на Турке који свакодневно упадају и наносе штету земљи његовог господара. Балша II је сматрао да су му ради одбране потребне наоружане галије. Како их сам није могао набавити, тражио је од Млечана четири галије које би наоружао и користио четири месеца. Сенат му је одговорио да ће о томе одлучити тек када одреди где ће их држати и користити.³⁵ Постоји могућност и да је зетски господар галије желео да употреби против босанског краља Твртка I са којим је био у непријатељским односима.³⁶

Балша II је погинуо 18. септембра 1385. године у сукобу са Турцима, што је довело до расула области Балшића и осетног смањења територија којима су управљали. Валону, Канину, Химару и Берат, на које Балшини наследници нису полагали право, преузела је његова удовица Комнина.³⁷ Балшину смрт искористио је и Карло Топија који је обновио власт над Драчем, док су се поједине зетске властееоске породице одметнуле.

На чело породице дошао је Ђурађ II Страцимировић који је владао знатно смањеном територијом коју су чинили Зета и крајеви у северној Албанији са градовима Скадром, Дривастом и Љешом. Ђурађ II је на почетку владавине покушао да поправи свој положај женидбом са Јеленом, кћерком кнеза Лазара. Истовремено је стекао и родбинске везе са Вуком Бранковићем коме је кнез Лазар такође био таст. На тај начин је дошао у родбинске везе са два најмоћнија обласна господара на територији бившег Царства и истовремено обезбедио северне границе своје области од даљих губитака.³⁸

Попут својих претходника Ђурађ II је био у непријатељским односима са босанским владарем. У пролеће 1389. године између њих је склопљен мир. Свега неколико месеци касније дошло је до битке на

³⁵ *Listine*, IV, 219–220.

³⁶ G. Gelcich, *La Zedda e La Dinastia dei Balšidi*, 132; *Историја Црне Горе*, 2–2, 47 (С. Ђирковић).

³⁷ Млечани су у пролеће 1386. године расправљали о могућности да дођу у посед неких места којима је владала Комнина. *Listine*, IV, 226–227; К. Митровић, *Млечани и српске земље у време кнегиње Милице и кнеза Стефана*, Кнегиња Милица – монахиња Јефимија и њено доба, Трстеник 2014, 63.

³⁸ Погледати: М. Премовић, *Јелена, кћер кнегиње Милице – спона Лазаревића и Балшића*, Кнегиња Милица – монахиња Јефимија и њено доба, Трстеник 2014, 209–222.

Косову у којој Ђурађ II из непознатих разлога није узео учешћа. Могуће је и да је зетски господар имао договор са Турцима са којима је донедавно заједно ратовао против босанског краља. Можемо да претпоставимо да није желео да напусти своју ионако сужену област коју су угрожавали напади гусара са мора, као и Радич Црнојевић који се одметнуо.³⁹ Приморске поседе угрожавао је и Вук Бранковић који је негде пре јуна безуспешно нудио Ђурђевог протовестијару Филипу Барелију 500 литара сребра уколико му преда неки град, највероватније Улцињ.⁴⁰

Ђурађ II је у лето 1389. године од Венеције тражио дозволу да може држати два наоружана бригантина на мору и рекама ради снабдевања својих крајева сољу и ради одбране од непријатеља, али је 20. јула његова молба одбијена.⁴¹ Међутим, Млечани су већ 5. августа променили одлуку и дозволили му да држи два наоружана бригантина како би могао да снабдева своје крајеве и како би могао да се супротстави одметнутом слуги (Радич Црнојевић). Венеција је изашла у сусрет његовој молби под условом да бригантин може да изведе на море једино у оним случајевима које предвиђају уговори Ђурђа и Драча.⁴² Садржина уговора са Драчем, који се овде помињу, нажалост није позната.

Током неколико наредних година Балшићи су изгубили знатан део територија. Крајем лета 1392. године Ђурђа II и једног његовог рођака заробили су Турци и као услов за њихово пуштање тражили да им преда градове и места у Зети.⁴³ Ђурађ II се брзо нагодио са Турцима и у замену за слободу предао им Скадар, Дриваст и Свети Срђ и постао султанов вазал. Међутим, крајем септембра или почетком октобра 1395. године Ђурађ II је преотео Турцима Скадар, Дриваст и Свети Срђ, као и Дањ и Шати које је држао Константин Балшић.⁴⁴ Зетски господар је ове градове 14. априла 1396. године уступио Венецији која је заузврат њему и његовим потомцима доделила племство, јемчила неповредивост поседа и обавезала се да ће сваке године за уступљене поседе исплаћивати 1.000 дуката.⁴⁵ Зетском господару је после тога остала мала област западно од Бојане са

³⁹ *Историја Црне Горе*, 2–2, 54 (И. Божић).

⁴⁰ L. Thallóczy, C. Jireček, E. Sufflay, *Acta et diplomata res Albaniae mediae aetatis illustrantia*, II, Vindobonae 1918, 110; М. Динић, *Област Бранковића*, Српске земље у средњем веку, Београд 1978, 156; М. Шуица, *Вук Бранковић – славни и велможни господин*, Београд 2014, 135.

⁴¹ *Listine*, IV, 268–269.

⁴² *Ibidem*, 270.

⁴³ *Ibidem*, 295–296.

⁴⁴ *Историја Црне Горе*, 2–2, 59–62 (И. Божић).

⁴⁵ *Listine*, IV, 365–369.

Баром и Улцињом.⁴⁶ Ђурађ II је успео 25. априла 1396. године да убије Радича Црнојевића, те да поврати део територија које му је овај одузео док је био у заточеништву.⁴⁷ Будвом, која је након Радичеве смрти доспела у руке Сандаља Хранића, поново је загосподарио у пролеће 1398. године.⁴⁸

Преотимањем својих некадашњих градова од Турака, Ђурађ II је прекинуо везе са султаном и приближио се угарском краљу Жигмунду. Ново савезништво је постало видљиво већ наредне године – краљ Жигмунд се негде пре 20. децембра 1396. године, приликом повратка у Угарску након битке код Никопоља, срео са зетским господарем. Том приликом га је поставио за кнеза Хвара и Корчуле. Ђурађ II није добио нове поседе већ само право да у име угарског краља њима управља са веома ограниченим правима, убире приходе с кнежевских поседа и прима годишњу плату.⁴⁹ Одмах се упутио ка новодобијеним поседима и већ 3. јануара 1397. године се на једном свом бригантину ненајављен појавио у Дубровнику.⁵⁰ Одатле се упутио ка дарованим острвима на којима је поставио своје викаре. Ђурђева управа над овим поседима није дуго потрајала – највероватније негде до средине 1402. године.⁵¹

Савезништво са краљем Жигмундом имало је и негативне последице по Балшиће. Претендент на угарски престо Ладислав Напуљски, кога је подржавало босанско племство укључујући и Сандаља Хранића, сматрао је Балшиће непријатељима и где год је могао наносио им је штету. Ђурађ II се стога у пролеће 1403. године обратио Венецији са молбом да интервенише код краља Ладислава да не штети његову земљу, бродове и поданике јер је он млетачки грађанин. Тражио је и да му се дозволи слободан промет рекама.⁵² Ђурађ је умро (прва половина априла 1403) пре него што је добио одговор Венеције.

Последњи зетски господар из династије Балшића Балша III је током своје владавине (1403–1421) углавном ратовао са Венецијом. Поданици Балшића су још пред крај живота његовог претходника све чешће кријумчарили робу преко Бојане те је Венеција упутила један наоружани

⁴⁶ *Историја Црне Горе*, 2–2, 63 (И. Божић).

⁴⁷ *Listine*, IV, 377.

⁴⁸ G. Gelcich, *La Zedda e La Dinastia dei Balšidi*, 201.

⁴⁹ V. Foretić, *Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420.*, Zagreb 1940, 131–133, 140; *Историја Црне Горе*, 2–2, 68–69 (И. Божић).

⁵⁰ J. Tadić, *Promet putnika u starom Dubrovniku*, 62–63.

⁵¹ V. Foretić, *Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420.*, 131–133, 140; *Историја Црне Горе*, 2–2, 68–69 (И. Божић).

⁵² Š. Ljubić, *Listine o одношajih između južnoga Slavenstva i Mletačke republike* (=Listine), V, Zagreb 1875, 4–5.

бригантин у Скадарско језеро како би спречио кријумчарење и становнике острва натерао на послушност.⁵³ Убрзо по Балшином доласку на власт дошло је до рата који је у литератури познат као Први скадарски рат (1405–1412). Венецијанци су у Скадарском језеру држали само мање бродиће (фусте), као и поменути бригантин, што је било недовољно да би се супротставили Балши. Стога су рушили бране и јазове на Бојани да би у случају потребе њихове галије могле да уплове у Скадарско језеро.⁵⁴

После више неуспешних покушаја, крајем октобра 1409. године Балша и Венеција су склопили једногодишњи мир.⁵⁵ Венеција, која је током године склопила мир са султаном Сулејманом и купила од Ладислава Напуљског права на Далмацију, није намеравала да се придржава мира са Балшићима. Стога је почетком 1410. године зетски господар обновио непријатељства. Скадарски кнез је обавестио Сенат да Балша III напада њихове поседе са копна и са воде (per terram quam per aquam,). Како је располагао само са баркама које је набавио од Дубровчана и једним бригантином који није био од користи, тражио је од Венеције да му пошаље једну галеоту са 30 или 40 весала (добио је мању него што је тражио).⁵⁶ Почетком маја 1410. године Сенат је наредио капетану Јадранског мора да до Скадарског језера доведе раније тражену галеоту.⁵⁷ Поставља се питање каквим је то бродовима Балша располагао и у коликом броју да би могао да угрози Скадар и венецијанске поседе са воде. Нажалост, венецијански извори не доносе податке о томе. Не треба заборавити да су још у лето 1405. године, дакле на самом почетку рата, Будва, Бар и Улцињ признали власт Венеције. Претпостављамо да је том приликом у руке Венеције доспео и највећи број бродова и бродића којима су ови градови располагали. И поред тога, Балша је очигледно располагао одређеним бројем бродова којима је нападао и пљачкао венецијанске поседе на Скадарском језеру. Уз посредовање босанског великог војводе Сандаља Хранића, који се 1411. године оженио мајком Балше III, склопљен је крајем 1412. године мир којим су Балши су враћени поменути градови.⁵⁸

Убрзо по склопљеном миру Балша III се придружио Сандаљу Хранићу који је у међувремену заратио са Котором, али без поморских снага нису имали снаге да га освоје. Которани су уживали благонаклоност

⁵³ *Listine*, V, 7

⁵⁴ *Историја Црне Горе*, 2–2, 92 (И. Божић).

⁵⁵ *Исто*, 99 (И. Божић).

⁵⁶ Š. Ljubić, *Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i Mletačke republike* (=Listine), VI, Zagreb 1878, 62; *Историја Црне Горе*, 2–2, 98–99, 101 (И. Божић).

⁵⁷ *Listine*, VI, 90.

⁵⁸ *Историја Црне Горе*, 2–2, 107 (И. Божић).

Млечана који су у њима видели будуће поданике. Осећајући ово Которани нису избегавали ни сукобљавање са Дубровчанима.⁵⁹ Крајем маја 1413. године један которски бригантин је код Пељешца заробио дубровачки брод којим се Балшин посланик враћао из Венеције. Напад је био упорен против зетског господара, али је довео до захлађења односа између Дубровника и Котора. Балша је после овакве реакције Дубровчана на тај догађај сматрао да је добио савезника, па је 8. јуна од њих тражио неколико бродова ради наводног пута у Албанију. Међутим, Дубровчани су га одбили 13. јуна, позивајући се на закон по којем њихови грађани нису могли да се појаве у служби странаца. Балша је на то 4. јула тражио да му пошању бродоградитеље и столаре. Ђелчић сматра да је разлог за ово био јасан – зетски господар је желео или да поправи бродове које је имао на Скадарском језеру или да прави нове бродове како би ојачао флоту. Дубровчани су се позвали на закон према којем домаћи мајстори нису могли да раде у страниј служби и одбили га. Нису желели да буду увучени у сукоб са Угарском или Венецијом.⁶⁰

Угарски краљ Жигмунд је некако у исто време јуна 1413. године поверио Дубровчанима управу над Брачем, Корчулом и Хваром.⁶¹ Међутим, већа сва три острва су одбила да поштују ову одлуку и обратила су се Сандаљу Хранићу и Балши.⁶² Дубровчани су реаговали тако што су упутили мању флоту да поседне острва. Средином августа су писали краљу Жигмунду да би Сандаљ и Балша, у случају да дођу у посед острва наоружали фусте, затворили Котор са мора и тако остварили своје намере.⁶³

Склапање мира са Венецијом није значило и престанак непријатељских акција. Балшини људи су наставили да наносе штету Венецијанцима на Скадарском језеру. На Бадње вече 1417. године Балшини људи су опљачкали један млетачки брод, који се услед невремена склонио у ушће

⁵⁹ Исто, 2–2, 110–111 (И. Божић); Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, 190–192.

⁶⁰ G. Gelcich, *La Zedda e La Dinastia dei Balšidi*, 293–296.

⁶¹ Š. Ljubić, *Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i Mletačke republike* (=Listine), VII, Zagreb 1882, 123–125; V. Foretić, *Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420.*, 174–190; Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, 199–200.

⁶² *Историја Црне Горе*, 2–2, 110 (И. Божић).

⁶³ che se fosseno in man de Sandagli o de Balsa i qual adesso fan la guerra a Catharo, gli deti con gli fusti armariano in le dete serarian Catharo per mar si fata mente che gli haverian subito lor intencion. J. Gelcich, L. Thallóczy, *Raguza és Magyarország összeköttetéseinek oklevéltára*, Budapest 1887, 231.

Бојане, и убили његовог команданта.⁶⁴ Скадарски кнез је средином фебруара 1418. године обавестио Венецију да Балша III злоставља њене поданике, због чега је повећао број војника.⁶⁵ Венеција је ускоро, након што су Балшини људи у мају опљачкали једног њеног трговца на Скадарском језеру, послала на језеро један наоружани бригантин.⁶⁶ Почетком јесени 1418. године Улцињани су на Бојани напали млетачки брод који је превозио сребро и одвезли га у луку.⁶⁷ Ипак, за сукоб са Млечанима Балши су требали наоружани бродови. Зетски господар је, према писању Гелчића, у ово време имао два млетачка брода. Септембра 1418. године покушао је да добије од Дубровчана неки брод из њиховог бродоградилишта. На основу дубровачког одговора може се претпоставити да га је тражио ради неког путовања. Дубровчани су били спремни да му дају бригантин са 80 весала о свом трошку, али само да га лично превезе до Дубровника.⁶⁸

У марту 1419. године Балша је поново заратио са Венецијом. Истог месеца је од Дубровника безуспешно тражио бродове. У Дубровнику су у исто време боравили и посланици из Котора који су молили Дубровчане да му не дају бродове. Дубровчани су Которанима одговорили да Балши неће дати бродове, али да ништа не могу учинити уколико их он сам ухвати. Гелчић сматра да је прави разлог одбијања уговор Дубровника са Котором који је обавезивао Дубровчане да Балши не пруже никакву врсту помоћи која би му омогућила да нападне Котор са мора.⁶⁹

Почетком маја 1419. године Венеција је одлучила да галијама у Скадар пребаци одређени број војника. Као подршка посади Скадра остала је једна галија али је она била недовољна да спречи Балшине људе да пресеку пловидбу Бојаном.⁷⁰ Балша је августа 1419. године почео да диже утврђења код Св. Николе на ушћу Бојане, а друго код Св. Срђа како би блокирао прилаз Скадру. Стога је скадарски кнез тражио од Венеције да му пошаљу једну добру фусту и четири до шест барки како би могао да

⁶⁴ *Историја Црне Горе*, 2–2, 118–119 (И. Божић).

⁶⁵ *Listine*, VII, 242.

⁶⁶ G. Gelcich, *La Zedda e La Dinastia dei Balšidi*, 309.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Ibidem*; М. Гецић, *Зета под Балшићима*, 128. Могуће је и да је тражио брод како би из Јужне Италије пребацио у Зету свог рођака Стефана Марамонтеа. *Историја Црне Горе*, 2–2, 119 (И. Божић). Балша је у фебруару 1417. године такође тражио један брод, вероватно с циљем да дође у Дубровник. Не зна се да ли га је добио. G. Gelcich, *La Zedda e La Dinastia dei Balšidi*, 309–310.

⁶⁹ G. Gelcich, *La Zedda e La Dinastia dei Balšidi*, 310; М. Гецић, *Зета под Балшићима*, 128.

⁷⁰ *Историја Црне Горе*, 2–2, 122–123 (И. Божић).

обезбеди пловидбу Бојаном. У марту 1420. године блокаду Скадра разбила је једна мања флота коју су чиниле две галеоте и четири барке.⁷¹ Како ова помоћ није била довољна, крајем јула у Бојану су упловиле две тешке галије (*duas galeas grossas*) које су у Скадар донеле храну, али су потом имале задатак да изведу акције против Балше. Услед маларије ове две галије се нису дуго задржале – повукле су се у другој половини августа.⁷² На Скадарском језеру остала је мала флота која је имала задатак да се супротстави нападима улцињских галеота и барки.⁷³ Две галеоте су после неколико месеци биле практично неупотребљиве. Венеција је зато крајем године послала још две галеоте, али су оне стигле тек после Балшине смрти.⁷⁴

Балшићи су током читавог периода своје владавине покушавали да, осим копнене, постану и регионална поморска сила. Највећу препреку тим покушајима представљала је Венеција која је у потпуности господарила југоисточном обалом Јадранског мора и није дозвољавала да јој ико угрози примат. На основу сачуваних појединачних података можемо да закључимо да Балшићи нису поседовали тешко наоружане бродове – углавном се радило о лаким ратним бродовима или о бродовима које су наоружали и тиме им променили намену. Недостатак извора онемогућава да се стекне права слику о снази и саставу флоте Балшића. Ипак се може закључити да је она у појединим периодима представљала знатну силу јер се само тако могу објаснити напади на Котор око 1366. године и Скадар 1410. године.

⁷¹ И. Божић, *Млечани на реци Бојани*, Немирно поморје XV века, Београд 1979, 221–222; *Историја Црне Горе*, 2–2, 123 (И. Божић). Марта 1420. године Венеција је завладала Котором.

⁷² Š. Ljubić, *Listine o jednošajih između južnoga Slavenstva i Mletačke republike (=Listine)*, VIII, Zagreb 1886, 20–21, 45; И. Божић, *Млечани на реци Бојани*, 222; *Историја Црне Горе*, 2–2, 127 (И. Божић).

⁷³ *Listine*, VIII, 45.

⁷⁴ И. Божић, *Млечани на реци Бојани*, 222.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ – LIST OF REFERENCES

Извори – Primary Sources

- Gelcich J., Thallóczy L., *Raguza és Magyarország összeköttetései oklevéltára*, Budapest 1887.
- Ljubić Š., *Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i Mletačke republike*, IV–VIII, Zagreb 1874, 1875, 1878, 1882, 1886.
- Monumenta Ragusina*, III, Zagrabiae 1895.
- Orbini M., *Il Regno de gli Slavi*, Pesaro 1601.
- Sarpi P., *Dominio del Mare Adriatico della Serenissima Repubblica di Venezia*, Opere di F. Paolo Sarpi servita Teologo e Consultore della Serenissima Repubblica di Venezia. Tomo quarto, Helmstat 1763, 345–374.
- Statuta civitatis Cathari – fototipsko izdanje originala iz 1616. godine*, knjiga I, Kotor 2009.
- Thallóczy L., Jireček C., Sufflay E., *Acta et diplomata res Albaniae mediae aetatis illustrantia*, II, Vindobonae 1918.
- Тодић Ј., *Писма и упутства Дубровачке републике*, Београд 1935. [Tadić J., *Pisma i uputstva Dubrovačke republike*, Beograd 1935]

Литература – Secondary Works

- Butorac P., *Kotor za samovlade (1355.–1420.)*, Perast 1999.
- Butorac P., *Kulturna povijest grada Perasta*, Perast 1999.
- Cessi R., *La Repubblica di Venezia e il problema Adriatico*, Napoli 1953.
- Foretić V., *Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420.*, Zagreb 1940.
- Gelcich G., *La Zedda e la dinastia dei Balšidi*, Spalato 1899.
- Kurtović E., *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009.
- Schmitt O. J., *Das venezianische Albanien (1392–1479)*, München 2001.
- Šekularac B., *Crna Gora u doba Balšića*, Cetinje 2011.
- Šunjić M., *Bosna i Venecija (odnosi u XIV. i XV. st.)*, Sarajevo 1996.
- Tadić J., *Promet putnika u starom Dubrovniku*, Dubrovnik 1939.
- Антоновић М., *Област Валоне и Канине под српском влашћу (1343–1417)*, Зборник ФФ. Београд 18 (1994) 149–177. [Antonović M., *Oblast Valone i Kanine pod srpskom vlašću (1343–1417)*, Zbornik FF. Beograd 18 (1994) 149–177]
- Божић И., *Dominus rex Constantinus*, Зборник ФФ. Београд 12–1 (1974) 433–441. [Božić, I., *Dominus rex Constantinus*, Zbornik FF. Beograd 12–1 (1974) 433–441]
- Божић И., *Млечани на реци Бојани*, Немирно поморје XV века, Београд 1979, 218–240. [Božić, I., *Mlečani na reci Bojani*, Nemirno pomorje XV veka, Beograd 1979, 218–240]
- Геџић М., *Зета под Балшићима*, необјављени рукопис докторске дисертације, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ Београд, сигнатура РД 1053. [Gečić M., *Zeta pod Balšićima*, neobjavljeni rukopis doktorske disertacije, Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“ Beograd, signatura RD 1053]
- Динић М., *О Николи Алтомановићу*, Београд 1932. [Dinić M., *O Nikoli Altomanoviću*, Beograd 1932]

- Динић М., *Област Бранковића*, Српске земље у средњем веку, Београд 1978, 148–177. [Dinić M., *Oblast Brankovića*, Srpske zemlje u srednjem веку, Beograd 1978, 148–177]
- Историја српског народа*, I–II, Београд 1981. [*Istorija srpskog naroda*, I–II, Beograd 1981]
- Историја Црне Горе*, 2–2, Титоград 1970. [*Istorija Crne Gore*, 2–2, Titograd 1970]
- Јиречек К., *Српски цар Урош, краљ Вукашин и Дубровчани*, Зборник Константина Јиречека I, Београд 1959, 339–385. [Jireček K., *Srpski car Uroš, kralj Vukašin i Dubrovčani*, Zbornik Konstantina Jirečeka I, Beograd 1959, 339–385]
- Медини М., *Дубровник Гучетића*, Београд 1953. [Medini M., *Dubrovnik Gučetića*, Beograd 1953]
- Мијатовић Ч., *Балишићи, скице за историју Зете*, Гласник СУД 49 (1881) 125–264. [Mijatović Č., *Balšići, skice za istoriju Zete*, Glasnik SUD 49 (1881) 125–264]
- Мијатовић Ч., *Балишићи, генеалошка студија*, Гласник СУД 66 (1886) 149–227. [Mijatović Č., *Balšići, genealoška studija*, Glasnik SUD 66 (1886) 149–227]
- Митровић К., *Млечани и српске земље у време кнегиње Милице и кнеза Стефана*, Кнегиња Милица – монахиња Јефимија и њено доба, Трстеник 2014, 59–81. [Mitrović K., *Mlečani i srpske zemlje u vreme kneginje Milice i kneza Stefana*, Kneginja Milica – monahinja Jefimija i njeno doba, Trstenik 2014, 59–81]
- Михалјчић Р., *Крај Српског царства*, Сабрана дела I, Београд 2001. [Mihaljčić R., *Kraj Srpskog carstva*, Sabrana dela I, Beograd 2001]
- Премовић М., *Јелена, кћер кнегиње Милице – спона Лазаревића и Балишића*, Кнегиња Милица – монахиња Јефимија и њено доба, Трстеник 2014, 209–222. [Premović M., *Jelena, kćer kneginje Milice – spona Lazarevića i Balšića*, Kneginja Milica – monahinja Jefimija i njeno doba, Trstenik 2014, 209–222]
- Спремић М., *Србија и Венеција (VI–XVI век)*, Београд 2014. [Spremić M., *Srbija i Venecija (VI–XVI vek)*, Beograd 2014]
- Стратимировић Ђ., *О Балишићима*, Годишњица НЧ 15 (1895) 173–205. [Stratimirović Đ., *O Balšićima*, Godišnjica NČ 15 (1895) 173–205]
- Шуица М., *Вук Бранковић – слави и велможни господин*, Београд 2014. [Šuica M., *Vuk Branković – slavni i velmožni gospodin*, Beograd 2014]

Srđan Rudić

BALŠIĆ'S WAR FLEET

Summary

Although the Balšićs (1360–1421) ruled a part of the Adriatic coast, their power farther from the mainland was almost not felt. Like other nobles and rulers whose areas and states had access to the southeastern coast of the Adriatic Sea, the Balšićs, despite numerous attempts, did not manage to become a maritime force even in regional terms. Venice almost fully controlled the territory of the southeastern Adriatic. Its power in this area was not jeopardised even by the Treaty of Zadar (1358) and the Peace of Turin (1381), according to which it was forced to withdraw from the territory from Kvarner to Durazzo. Venice considered the Adriatic Sea its possession and as of the 12th century it began to call it *Golfo de Venezia* or *Mare Venetorum*. It endeavoured by all means to prevent the rulers of little maritime states and areas from jeopardising its monopoly and dominance on the sea. In the territories it considered the sphere of its military, political and trade interests, it prevented the attempts of local lords, regardless of whether they were its allies and friends or not, to have strong maritime forces and shift their activities to a greater extent to the sea. Venice treated the Balšićs in the same way.

The Balšićs were aware of the importance of having armed ships as not having them posed a great obstacle to their conquering plans, but was also a deficiency in terms of the security of their estates. Historical sources provide only sporadic data about the Balšićs' attempts to possess armed ships, i.e. create a war fleet. Based on individual data, we can conclude that they did not have heavily armed ships – those were mostly light war ships or ships which they armed and thus changed their purpose. We are therefore not able to gain a real picture about the strength and composition of the Balšićs' fleet. It is, however, possible to conclude that in some periods their war fleet represented a significant force as it is only thus possible to explain the attacks at Cattaro in around 1366 and Scutari in 1410.

Keywords: Balšićs, Venice, Adriatic Sea, ship, Cattaro, Scutari, Scutari lake, Bojana river.

Чланак примљен: 30. 03. 2018.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 04. 07. 2018.